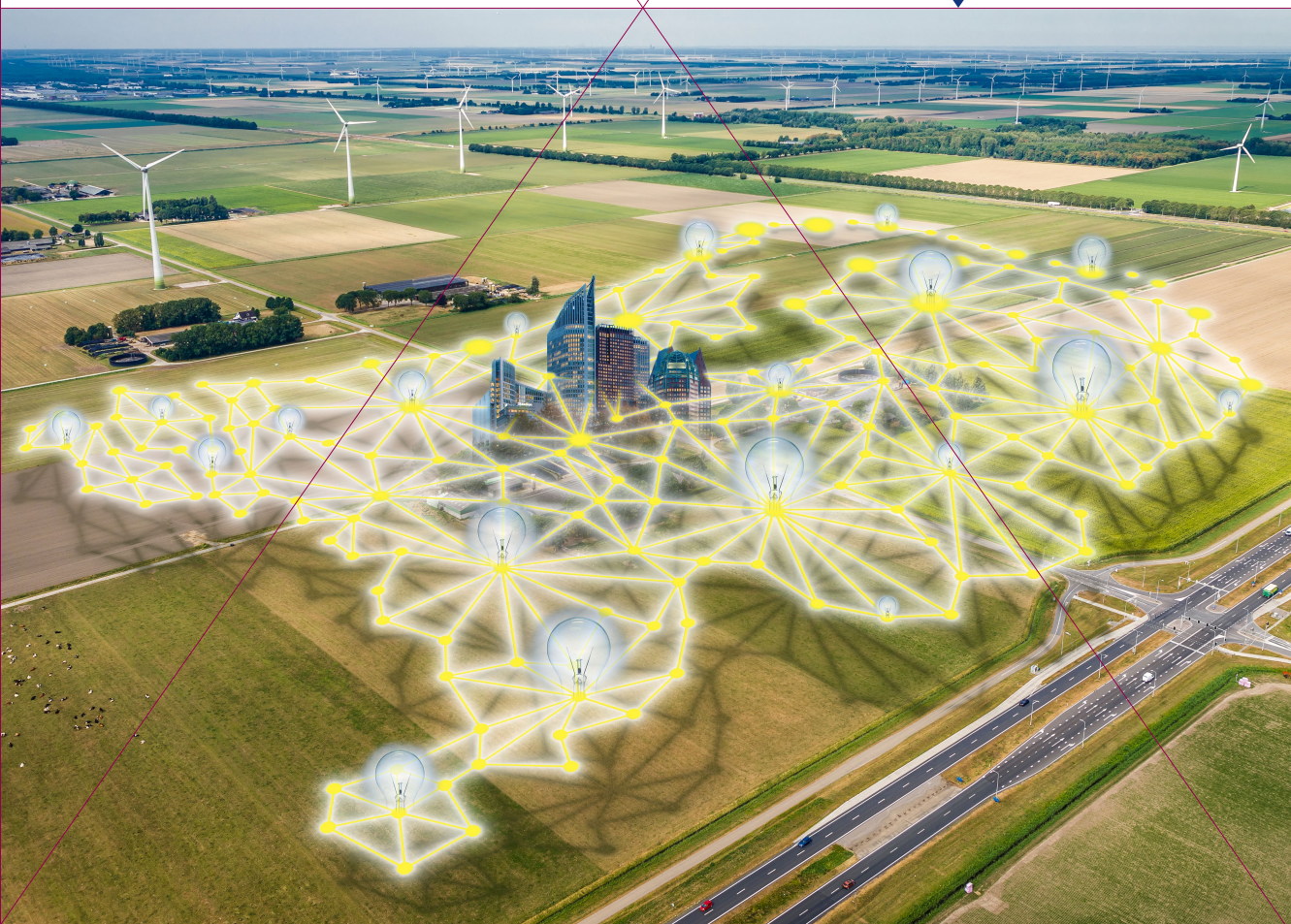

SAMEN DE LAT HOOG LEGGEN

REGIO EN RIJK BUNDELEN KRACHTEN VOOR INNOVATIE

De Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI) brengt gevraagd en ongevraagd advies uit aan regering en parlement. Zijn onafhankelijke adviezen zijn strategisch van aard en gaan over de hoofdlijnen van wetenschaps-, technologie- en innovatiebeleid. De leden van de AWTI zijn afkomstig uit kennisinstellingen en het bedrijfsleven. De AWTI doet zijn werk vanuit de overtuiging dat het belang van kennis, wetenschap en innovatie voor economie en samenleving groot is en in de toekomst nog verder zal toenemen.

De raad is als volgt samengesteld:

dr. ir. S. (Sjoukje) Heimovaara (vicevoorzitter)

prof. dr. ir. J.P.H. (Jos) Benschop

prof. dr. R. (Roshan) Cools

prof. dr. ir. K. (Koenraad) Debackere

prof. dr. ir. T.H.J.J. (Tim) van der Hagen

drs. N. (Nienke) Meijer

prof. dr. E.H.M. (Ellen) Moors

C. (Chokri) Mousaoui

prof. M. (Marleen) Stikker

P.W.J. (Patrick) Essers (secretaris)

Het secretariaat is gevestigd te:

Prins Willem-Alexanderhof 20

2595 BE Den Haag

t. 070 3110920

e. secretariaat@awti.nl

w. www.awti.nl

ISBN: 978-90-77005-88-0

Samenvatting

Nederland staat voor grote transitie naar een groene, duurzame, digitale en inclusieve economie. Innovatie is hierin cruciaal. Innoveren gebeurt in de regio. Dáár vinden bedrijven, wetenschappers, talent en maatschappelijke organisaties elkaar en ontstaan inspirerende initiatieven en kansen voor vernieuwing. In de ene regio lukt dat beter dan in de andere. Regio's hebben elk te maken met specifieke opgaven om hun economie te vernieuwen, om de brede welvaart te versterken en om aan transitieopgaven bij te dragen. De verschillen tussen regio's worden – mede door de coronacrisis – alleen maar groter. De Nederlandse brede welvaart en de voortgang in transitie zijn echter afhankelijk van de innovatiekracht van álle regio's. Daarvoor is het ook noodzakelijk dat relevante regionale innovatie-initiatieven onderling sterk verbonden zijn. Het rijk heeft een belangrijke rol in het faciliteren hiervan.

De Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI) beantwoordt in dit advies de vraag:

Wat kan het rijk doen om de innovatiekracht van Nederland als geheel te versterken door bij te dragen aan de innovatiekracht van elke regio?

De focus van dit advies ligt op die regionale plekken waar innovatie-initiatieven ontstaan: de regionale ecosystemen voor onderzoek en innovatie. Dit zijn dynamische regionale netwerken van bedrijven, maatschappelijke organisaties, universiteiten, hogescholen en overheden die samenwerken om de innovatie- en concurrentiekracht van het ecosysteem te versterken. Hier vindt onderzoek plaats, komen innovaties tot stand en verspreiden deze zich.

Advies: met een gezamenlijke aanpak samen de lat hoog leggen voor innovatie

Rijk en regio's hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid om tot vernieuwing in de regio te komen, innovaties te versnellen en Nederland toekomstbestendiger te maken. Het rijk en de regio's werken al volop samen aan regionale innovatie en daarmee is al veel bereikt. Dit zal echter meer opleveren als rijk en regio samen zorgen dat vernieuwing in de regio's écht verder komt en dat relevante innovatie-initiatieven van regio's onderling verbonden raken.

Rijk en regio's moeten daarom toewerken naar een gerichte, gecoördineerde en evenwichtige vorm van samenwerking. Een dergelijke aanpak is nodig om de innovatie- en concurrentiekracht van Nederland als geheel te versterken én dat van iedere regio apart: samen de lat hoog leggen. Een aanpak die aansluit op de regionale context en regiospecifieke opgaven en voortbouwt op de specifieke mogelijkheden voor vernieuwing in ieder regio. Ook minder succesvolle regio's moeten ondersteuning ontvangen om de

innovatiekracht van Nederland als geheel te kunnen versterken. Een dergelijke aanpak zorgt ervoor dat alle regio's over een hoger niveau van innovatief vermogen beschikken. Daarmee kunnen de regio's hun groeipotentieel vergroten, de welvaart in brede zin van hun inwoners verbeteren en bijdragen aan de transitieopgaven waar Nederland voor staat. 'Samenwerking nieuwe stijl' moet regionale innovatie richting geven, zorgen voor een betere afstemming tussen regionale en nationale innovatiedoelstellingen en sterkere verbindingen leggen tussen relevante regionale innovatie-inspanningen.

Hiervoor zijn vier zaken nodig:

1. Een integrale visie als 'stip op de horizon' voor de langere termijn, als kader waarbinnen het rijk en de partijen in de regionale ecosystemen kunnen samenwerken aan transitieopgaven. Het grote verhaal achter de transities en een toekomstbeeld voor Nederland ontbreken nu. Voor de regionale ecosystemen is het nu niet altijd duidelijk welke innovatiedoelen zij op langere termijn moeten nastreven om aan nationale doelen bij te dragen. De komst van het missiegedreven innovatiebeleid heeft dit nog niet opgelost.
2. Meer coördinatie vanuit het rijk gericht op samenhang en verbinding tussen regio's en tussen nationale en regionale opgaves en beleidsinspanningen. Nu is er gebrek aan samenhang in het beleid. Hierdoor kunnen rijk en regio niet samen gericht aan innovatieopgaven werken. Dit beperkt de versnelling en verspreiding van innovaties. Bovendien leidt het tot versnippering van tijd, aandacht en middelen. Gebrek aan samenhang in regionale initiatieven leidt tot overlap of concurrentie tussen de regio's. Dat is nadelig omdat de regio's voor impact van elkaar afhankelijk zijn.
3. Versterking van regionale ecosystemen voor onderzoek en innovatie zodat het innovatief vermogen in alle regio's en van heel Nederland groter wordt. Nederlandse regionale onderzoeks- en innovatie ecosystemen zijn doorgaans goed op orde en Nederland loopt internationaal voorop als het gaat om samenwerking tussen overheid, bedrijven en kennisorganisaties. Diverse Nederlandse regionale ecosystemen vertonen echter zwakke plekken. Zij hebben bijvoorbeeld zwakke kennisinfrastructuren, gebrek aan talent in de regio, weinig innovatie- en groeigericht mkb of gebrek aan samenwerking tussen partijen. Dat is zorgelijk, omdat deze zwakke plekken de groei van de regionale ecosystemen ondermijnen en daarmee een rem zetten op vernieuwing van de regionale én de nationale economie.
4. Meer evenwichtige steun aan alle regio's zodat inspanningen van decentrale overheden effectiever worden. Decentrale overheden hebben in het verleden een belangrijke rol gespeeld in de opbouw van de nu sterke regio's. Optimalisatie van regionale innovatie-ecosystemen vraagt veel kennis, kunde en middelen. En juist de financiële mogelijkheden en kennispositie van decentrale overheden zijn de

afgelopen jaren onder druk komen te staan. Ze kunnen hierdoor niet langer de volwaardige gesprekspartners zijn die het bedrijfsleven, de kennisinstellingen en de maatschappelijke organisaties in de regio nodig hebben.

Voor een vernieuwde samenwerking tussen rijk en regio's doet de raad vier aanbevelingen; ze zijn gericht aan het nieuwe kabinet.

Aanbeveling 1: kom tot een overkoepelend en inspirerend toekomstbeeld zodat alle partijen beter weten waar ze naartoe moeten werken.

Zo'n beeld verbindt, boeit en geeft richting, en het helpt regio's om te bepalen aan welke opgaven ze willen en moeten werken. Het helpt ook om belangen op nationaal en regionaal niveau te stroomlijnen. Het toekomstbeeld biedt houvast op de langere termijn, zodat regio's gedegen beleid kunnen opbouwen, agenda's kunnen ontwikkelen en initiatieven kunnen opzetten die daadwerkelijk bijdragen aan een toekomstbestendige economie en samenleving voor heel Nederland.

Aanbeveling 2: zorg voor interdepartementale regie en creëer verbindingen om versnippering en onnodige concurrentie te voorkomen en meer impact te creëren.

Zorg met regie dat de regionale inzet bij elkaar komt en bijdraagt aan het nationale geheel. Regie heeft hier geen hiërarchische invulling maar betekent -vanuit het toekomstbeeld- richting geven, zoeken naar samenhang en verbindingen leggen. Het betekent ook afspraken maken, sturen op resultaten, commitment vragen vanuit alle partijen en daar consequenties aan verbinden. Hiervoor is een interdepartementaal programmateam nodig met deze regievoering als taak, een stevig mandaat van andere departementen, voldoende capaciteit en met het ministerie van EZK als coördinerend departement. Dit team zorgt vervolgens samen met de regio's voor een goed overzicht van regionale initiatieven; identificeert -met de regio's samen- kansrijke initiatieven die met elkaar verbonden worden en selecteert kansrijke activiteiten aan de hand van nationale speerpunten en in lijn met het toekomstbeeld. Deze kansrijke initiatieven worden op het schild gehesen en krijgen extra impulsen zodat ze daadwerkelijk kunnen gaan meetellen op nationale en internationale schaal.

Aanbeveling 3: kom tot goed doordachte regionale innovatie-ecosysteem agenda's.

Nodig alle regionale ecosystemen voor onderzoek en innovatie van enige substantie uit om een goed uitgedachte regionale innovatie-ecosysteemagenda te ontwikkelen (RIEA) - als ze hierover nog niet beschikken. Vraag ze, wanneer ze wél een innovatieagenda hebben, om deze waar nodig te versterken.

Met een RIEA kunnen regionale ecosystemen focus aanbrengen in hun onderzoeks- en innovatie-inspanningen, zich onderscheiden van andere regionale ecosystemen, maar tegelijkertijd wel de samenwerking met andere ecosystemen opzoeken. De RIEA is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van decentrale overheden, bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke partners zoals publieke organisaties of burgercollectieven (*quadruple helix*). Zo komt het regionale ecosysteem zelf tot een overzicht van ambities, kansrijke projecten en oplossingen. Vanuit deze regionale agenda kan het regionale ecosysteem vervolgens streven naar afstemming met beleid en programma's op nationaal en internationaal niveau.

Aanbeveling 4: stimuleer vernieuwing in en mét regio's door ze uit te dagen en te helpen bij de versterking van hun onderzoeks- en innovatie-ecosysteem.

Om te zorgen dat vernieuwing van de grond komt moeten de regionale onderzoeks- en innovatie-ecosystemen zich versterken. Zij weten zelf best wat daarvoor nodig is, maar kunnen dit niet alleen. De AWTI adviseert het nieuwe kabinet om regionale ecosystemen op vier manieren te helpen:

1. Verstrek middelen vaker vanuit een investeringslogica. Regionale ecosystemen kunnen een beroep doen op een veelheid aan middelen, doorgaans subsidies voor losse en kortlopende projecten. Nodig is dat het rijk hiernaast meerjarige, programmatische investeringen biedt voor de ontwikkeling van regionale ecosystemen. Daarbij wordt gekoerst op maatschappelijk en economisch rendement op de langere termijn zodat het ecosysteem zich blijvend kan versterken en vernieuwen. Vanuit een investeringslogica lukt het beter om hefboomen te creëren tussen verschillende publieke en private financieringsbronnen op regionaal, nationaal en Europees niveau.
2. Bied regio's een mentor- en versnellingsprogramma waaraan decentrale overheden, *economic boards* en andere *quadruple helix*-organisaties in regionale ecosystemen kunnen deelnemen. In dit programma leren regio's van elkaar en helpen deskundigen ecosystemen de 'fit' te vinden tussen hun profiel en de kansen die zich voordoen op het gebied van transitie-opgaven en de internationale economie. Het is daarmee een actie- en resultaatgericht programma dat regionale ecosystemen helpt hun regionale agenda's en investeringsprogramma's te ontwikkelen en hen stimuleert de lat hoog te leggen.
3. Organiseer kennis en expertise voor decentrale overheden, *economic boards* en *quadruple helix*-organisaties. Dit is nodig voor het ontwikkelen en uitvoeren van de RIEA's. Decentrale overheden, de *economic boards* en andere *quadruple helix*-organisaties hebben diep begrip nodig van hun regionale DNA en de staat van hun ecosysteem. Ook is er veel expertise nodig op het gebied van de transitieopgaven, experimenten, living labs, beleidsontwikkeling en effectieve inzet van

beleidsinstrumenten. De AWTI adviseert het kabinet het initiatief van VNG, NWO/SIA en anderen die flexibele, opgabegegerichte regionale kennisknooppunten willen ontwikkelen te ondersteunen.

4. Ontwikkel de Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) tot regionale innovatiesupportcentra. Het regionale bedrijfsleven kan nog beter geholpen worden bij specifieke innovatie-opgaven. Nu er binnenkort een landelijk dekkend netwerk van ROM's ontstaat, is het tijd deze organisaties in gelegenheid te stellen een sleutelfunctie te vervullen in regionale innovatie. De innovatiesupportcentra zijn niet zozeer een nieuw mkb-loket, maar leggen proactief verbinding met de regionale innovatieve koplopers en het peloton die willen groeien door innovatie, investeringen en internationalisering. De centra vormen de schakels tussen het regionale bedrijfsleven, universiteiten, hogescholen, middelbaar beroepsonderwijs, andere kennisinstellingen, *economic boards*, decentrale overheden, het rijk, andere financiers en ook relevante Europese netwerken en clusters. Ze geven daarmee uitvoering aan het generieke, nationale beleid voor het mkb en zorgen voor een betere toepassing daarvan, maar ze houden ook oog voor de regiospecifieke context en inpassing binnen de RIEA. De centra moeten de samenwerking met partijen in andere regio's opzoeken zodat interregionale en bovenregionale initiatieven tot stand komen. De AWTI raadt aan om bij het inrichten van dergelijke regionale innovatiesupportcentra te kijken naar voorbeelden in andere innovatieve Europese landen.